

Artur Bladé
*en la política i literatura
catalanes del segle XX*

Xavier Garcia

• Col·lecció *Perfils* — 9 •

Artur Bladé
en la política i literatura
catalanes del segle XX

Xavier Garcia

Cossetània
EDICIONS

Editat amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Institut Català
de les Indústries Culturals

Primera edició: gener del 2009

© del text: Xavier Garcia
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Imatge de la coberta: *retrat d'Artur Bladé*
(arxiu Ass. Cult. La Riuada,
cedida per Ass. Cult. Artur Bladé i Desumvila)

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Gràfiques Moncunill, SL

ISBN: 978-84-9791-432-1

Dipòsit legal: T-1-2009

Índex

PREÀMBUL.....	7
L'EDAT D'OR: INTERIORS. 1907-1917.....	9
L'EXTERIOR IMMEDIAT: DESCOBERTA I IMPLICACIÓ. 1917-1927	15
L'EXTERIOR AMPLIAT: MÓRA, GANDESA, TORTOSA, BARCELONA. 1927-1938	25
L'EXTERIOR OBLIGAT: 1939-1961	43
INTERIORS DE MADURESA: 1961-1995	97
A TALL DE CONCLUSIÓ.....	115

Preàmbul

Al moment d'iniciar aquest assaig, no puc, ni vull, ni haig d'oblidar que, l'any 2007, commemorem el centenari del naixement del gran prosista, riberenc de l'Ebre, Artur Bladé i Desumvila (Benissanet, 1907 – Barcelona, 1995), sobre el qual s'estan projectant, actualment i de fa uns quants anys, diversos papers biogràfics i interpretatius sobre el que va ser la seva vida i la seva obra política, cultural i literària —tan lligades ambdues.

La meua intenció, en redactar aquest document, que s'afegeix als que ja s'han escrit, és fer veure l'íntima unitat que es produí entre la seva biografia i l'obra que en resultà, amb la qual cosa es convertí la crònica vital personal en un retaule biogràfic col·lectiu, que aporta al conjunt dels seus llibres l'aire del millor memorialisme català del segle xx, comparable al de Gaziell, Josep M. de Sagarra, Josep Pla o Maurici Serrahima.

La literatura del jo, de la memòria o del record rebé un impuls decisiu arran de la tragèdia de la guerra civil espanyola, quan s'acabava un món i en començava un altre, en el transcurs del qual determinats autors van dedicar-se en diverses formes —enyorança, elegia o plany— a mitificar en certa manera el primer. En aquest sentit, Artur Bladé, des de la distància de l'exili, és el memorialista de l'enyorança, sense idealismes irrealitzables ni ocultament de realitats, una enyorança sempre matisada per la ironia, la comprensió (fins a un cert punt) i, en definitiva, alimentada per l'esperança, tan humana al capdavant. No en va, un dels seus llibres més exquisits es titula *Viatge a l'esperança*.

Em proposo, doncs, examinar com la seva vida, trasbalsada per la guerra, adquireix un to notarial d'inventari col·lectiu després de la gran derrota, i com d'aquesta sofrença del desterrament en surt una de les millors proses catalanes contemporànies, tal com ja han assenyalat diversos crítics i experts, des del mateix moment que començà a publicar la seva producció, a mitjans de la dècada de 1940.

L'edat d'or: interiors

1907-1917

L'escenografia rural ha donat, habitualment, bon rendiment literari. Ho hem vist al llarg de la Història: dels grans clàssics grecs i llatins (Hesíode, Horaci, Virgili, etc.) als humanistes del segle xx (entre tants, Romain Rolland, Teilhard de Chardin, Jean Giono, Blaise Cendrars, etc.), passant pels medievals, renaixentistes, barrocs, romàntics i avantguardistes, capitanejats per les figures senyeres de Dant, Shakespeare o Montaigne. Bona part dels qui, al llarg dels segles, s'han dedicat a la lletra impresa han hagut d'afrontar el repte d'encarar-se a l'enigma de la naturalesa —la terra i el cosmos en les seves infinites variants— i a l'enigma no menys misteriós de la mateixa naturalesa humana.

Hi ha qui ha trobat en la naturalesa —com a realitat física exterior a un mateix, però no totalment deslligada d'un mateix— refugi de consol, lloc de meditació, espai per al coneixement o reducte de vibració amb les energies còsmiques. O tots els aspectes a la vegada, si el beneficiari és capaç de situar-se en un estat pràcticament búdic, que no vol dir abúlic. Altres hi hauran trobat força per emprendre noves aventures —de l'ordre que sigui—, recuperació d'afficcions o la imaginació necessària que busquen els utopistes de tots els temps: un possible món millor. Pascal ho tenia clar: la naturalesa mai no es cansa de donar, i nosaltres, podríem afegir, ens cansem aviat de rebre, incapaços de digerir tanta donació.

De tot s'ha fet càrrec la literatura, en els seus diversos gèneres, en aquesta recerca permanent de la humanitat per descriure i, si és possible, viure la realitat integral: la de totes les espècies —la nostra inclosa— en l'ecosistema general que les engloba. Cada autor té les seves estratègies narratives, estil i ritmes propis, derivats del que s'ha anomenat “una mirada literària”. Dependrà sovint, però no sempre, del context històric, de la tradició cultural i de les realitats socials (locals, lingüístiques, econòmiques) del moment en què es produeixi aquesta “mirada literària”.

En el cas d'Artur Bladé, aquesta “mirada literària” es produeix a inicis del segle xx en una àrea molt concreta, la de la seva “terra natal” de

Benissanet, vora l'Ebre, una terra on —per normal general— les “mirades” han anat dirigides al cel climatològic, al creixement de les collites, a la compra dels factors de producció no disponibles, al pagament d'impostos o interessos abusius i, sobretot, i a fi de rescabalar-se, dirigides al cobrament de la feina feta.

La “mirada literària” era —i segurament encara és— considerada afer de desvagats, contemplatius, romàntics, d'una manera o altra malaltissos —interessats o reals—, però, en qualsevol cas, cosa de gent (si no és que siguin uns miserables totals) que, tenint una renda assegurada, poden dedicar-se a escriure, una activitat que el comú del veïnat, com se sap, no considera un ofici, ni menys una feina, i que, per tant, és improductiva i, finalment, inútil.

En la infantesa dels seus vuit-deu anys —aquella “edat d'or” que tan superbament va relatar en el seu llibre pòstum (1996)—, Bladé entrenà la seva futura “mirada literària” en aquest context social de petit poble plenament agrari, abocat a les tasques de fer rendible la realitat més pròxima. Pel seu entotsolament lectiu i per un caràcter decantat a la contemplació de l'espectacle natural i treballat que el voltava, no és difícil pensar que podia ser considerat —tot i haver-hi nascut— com un que no era ben bé com els altres. Evidentment, segur que devia córrer, jugar i barallar-se com la resta d'infants del seu poble, però —pel que ha deixat escrit en els seus records primers— ja l'atreia poderosament, més enllà de la utilitat immediata de les coses que observava, la presència enigmàtica dels objectes abandonats, el seu origen, la seva estètica, etc. Amb els anys —també és segur— valoraria (i de quina manera!) tot el fruit que ajudarien a donar els artefactes mecànics i vivents que contemplava, meravellat: tant els que estaven en funcionament (estris del camp, carros, animals, fruits recollits, etc.) com els que havien quedat arraconats, després d'haver servit, a les anomenades golfes de totes les cases pageses (“cadires desfonades, espills trencats, caixes velles, gerres ventrudes, una pastera, un salador i altres objectes indefinibles...”, com escrivia a *L'edat d'or*).

En un mateix àmbit —la casa familiar pagesa on neix, al número 7 del carrer de Bonaire—, la seva mirada d'infant, pura encara de tot artifici cultural, retindrà dues presències de realitat ben definides: la dels objectes vivents, utilitzables, perllongació de les mans familiars productives, i la d'aquells altres, ja considerats inservibles, però que són, justament, per la seva presència immòbil, els que atreuen més la seva atenció. Ben d'hora en la seva vida, la realitat diguem-ne “objectiva” li proporciona dos escenaris: el de l'activitat quotidiana hàbil, vital i productiva (amb tot l'“entregent” que hi va associat, com deia Josep Pla) i l'escenari del “somni”, de tot allò que la gent “normal” considera usat, inservible i, per tant, improductiu, però que el futur creador de mons literaris eleva, sublima i rescata.

De fet, tota la futura obra de Bladé (tant la interior i local, com l'exterior i de l'exili) contindrà en germen aquests dos escenaris, aparentment

• Artur Bladé

distants i contrastats, però que ell unirà en el que anomena la “joia de narrar”. En el primer escenari —el del pas de la vida— hi trobarà la verbalitat de la seva gent, les diferències de tipus i caràcters (en funció de les feines realitzades), el pas de les estacions (també amb els canvis humorals del paisatge), la polifonia de les veus i dels oficis, etc. En el segon escenari, situat en el regne de l’ombra, del silenci i de la presència estàtica de les coses, en aquell refugi de la casa pagesa, hi trobarà —com diu ell mateix— “la solitud contenta”, la capacitat contemplativa, la meravella del diàleg amb tot allò que, aparentment, no diu res, i, en definitiva, la part considerable de misteri inexplicable que conté allò visible.

Aquesta estratificació del real immediat que contempla (el que viu per a fer viure i el que és abandonat per haver completat el cicle) conforma poderosament la conducta humana de Bladé: moral, política, cultural i social. La seva manera personal de conduir-se arrela en aquest doble pla de cultura agrària de la Catalunya del primer terç del segle xx, quan les eines de les feines eren màquines i tècniques controlables, complementades amb l’enginy de les mans, quan les corrandes, llegendes i cançons eren xiulades i transmeses pels camps o a les tavernes i quan, per norma general, la solidaritat i els intercanvis eren dominats igualment pels mateixos protagonistes.

Encara que ho semblés, no tot era arcàdic: hi havia la força bruta, que a vegades es desfermava, la presència immemorial d’un ordre jeràrquic considerat immutable i, com sempre, la pulsio de la sang que barrinava per dins per als objectius de llibertat més diversos: fugir —rodar, com deia Bladé—, expressar-se o alliberar la moralitat. La mateixa naturalesa circumdant —amb el pare Ebre com a déu tutelar fent granar sembrats— era la màxima prova d’aquests desbordaments intermitents, amb el doble efecte d’inundar béns preuats i, alhora, deixar sediments per a futures semences. L’observació d’aquest doble comportament del riu s’afegirà, en les sensacions i sentiments de l’infant Bladé, a l’estratificació observada a la casa natal. Això el portarà a un pensament propi, a una “mirada literària”, marcada per la relativitat de les coses, pel matís, per l’allunyament dels extremismes i, en definitiva, a un cert estoïcisme, a una comprensió compassiva de persones i coses (“Vist de prop tothom fa pietat”, dirà també a *L’edat d’or*) i a una tendresa d’ànima marcada per la tristesa i per la finitud de tot. Aquest estat que, fàcilment, podria anomenar-se pròxim a la depressió, però que en realitat és una ardència íntimament viscuda davant l’espectacle inabastable del món, aquest estat, diem, serà humanament vençut per l’humor, la ironia, a vegades pel sarcasme, però mai a través del cinisme, l’arrogància o l’aparatositat, justament per ser fidel a la pietat que, en el fons, li inspiren les realitats del mateix món, començant per les de si mateix i de l’interior immediat que el volta.

Aquest humor i ironia, en la seva “mirada literària” i en els seus textos (que és com dir en la vida) vindrà amb els anys, després d’una existència

navegada —tan diferent de la familiar i aparent monotonia dels dies rurals de la seva infantesa—, però la “tristesesa per la finitud de tot” romandrà aviat ben encastada en la seva ànima. Als seus dos anys, el 1909, veu com, per desavinences familiars, els seus pares desapareixen de la seva vida, anunciant un viatge ultraatlàntic que no té retorn. L’avi matern, Enric Desumvila, es fa càrrec de l’Artur infant, que portarà cor endins la pena i que pràcticament mai, ni verbalment ni per escrit, s’hi referirà de manera explícita —justament pel pudor innat que vol evitar “fer pena”—, per bé que, a *L’edat d’or* novament, escrita quan ja tenia 50 anys, el 1957, des de Mèxic, s’hi fa evident el drama a través de la “tristesesa” que manifesten els seus avis, els quals “sota el tou de llur tendresa” amagaven una gran pena. A partir d’aquest terrabastall anímic, l’autor podrà dir, ben significativament en la seva maduresa: “No recordo haver gaudit mai d’un moment feliç sense sentir una mica de tristesesa.”

Aquesta barreja indestruable de sentiments (“joia i tristesesa, vida i mort, teló de fons de la meua memòria”) se superposa i actua sobre l’anteriorment anomenat “doble escenari” de la casa natal, en el qual es barreja igualment la “realitat objectiva” de les coses en funcionament i la “realitat subjectiva” de les coses en silenci, on el Bladé infant s’amara de la matèria del somni, un “paradís melangiós” on es cova la seva gran literatura futura.

En la seva maduresa, recordant aquells temps inicials, l’autor fa unes consideracions de gran justesa pel que fa als sentiments ambivalents viscuts —lligats a les dues interioritats més immediates: la pròpia i la de la casa familiar— i els sublima a través de la realitat d’un record idealitzat literàriament (“l’únic tresor que ningú no ens pot prendre”), del qual es desprenen dues conclusions importants: la provisionalitat i precarietat de tot allò existent (d’aquí el sentiment de “tristesesa”) i la impossibilitat humana d’analitzar, i menys de jutjar, les coses essencials de la vida (d’aquí el sentiment de “pietat” que expressa l’autor, perquè “qui sap res del cor dels altres ni tan sols del d’un mateix?”).

Tanmateix, fent un salt en el temps, el Bladé madur, castigat per la història, sap que la tristesesa i pietat, sentiments innats en tota ànima poètica com la seva, són impracticables (sobretot el segon) davant del “neguit, angoixa, sofrença i desengany” que ha sofert la gent de la seva generació. Cap llei, cap dret, cap sentiment (ni el de més mínima humanitat), recorda, van ser respectats, i per això el seu record se’n va directe al del seu avi Enric Desumvila, el liberal il·lustrat amb qui s’educà, el retrat que fa del qual és una síntesi dels dies feliços de la seva “noiesesa”, en contraposició al que ell mateix havia de viure arran de la guerra i l’exili:

Estimava la família, la terra, els llibres i el treball. Estimava també la llibertat i entre els seus principis cal destacar el respecte a la llei, a la paraula donada i a totes les creences i opinions llevat de les que preconitzen la violència i la supressió de l’adversari. Enemic de tot fanatisme, escèptic amable, modest i estoic en el fons, era, per tot dir, un home de cor.

• Artur Bladé

Era, en el fons, el seu mateix autoretrat, el d'un noi que, malgrat les rigideses d'una moralitat agrària on pràcticament no arribava la renovació de la modernitat, va poder tenir unes primeres inquietuds de superació, gràcies a la torxa, diríem republicana, que va saber-li transmetre l'avi matern. En l'absència dels pares, els avis esdevenen, en certa manera, "divinitats protectores" que permeten el manteniment d'un sentiment de seguretat a la casa natal i, per tant, com escriu Josep M. de Sagarra a *El poema de Nadal*, d'un "sentiment de llar, de sostre, de pàtria". Aquesta seguretat, el fet de disposar i formar part d'aquesta interioritat de la llar i del sostre acollidor, per propi i ben guanyat en la successió generacional dels "treballs i els dies" (per dir-ho a la manera del seu bellíssim llibre dedicat a Benissanet), serà sempre defensada per Bladé com un dret per a tot ésser vivent, associant aquest dret al deure del treball i, per tant, a la legítima ambició (que ell veu acomplerta en el treball de la terra) d'una raonable propietat particularitzada. És el que va viure de petit, és el que contemplà de jove i el que reflexionà de gran, un cop observats els diversos "fanatismes", de dreta i esquerra, que han conduït la humanitat a l'apropiació caníbal de la terra (capitalisme) o a la gregària seguretat, sense llibertat, del comunisme.

Igual com el seu avi, va ser "enemic de tot fanatisme", volent indicar així, dintre la cultura agrària àmpliament apresada, el caràcter nefast dels extremismes, que si són sovint inevitables en l'espectacle d'una naturalesa desfermada, poden ser "domesticats" al servei del comú amb un raonable criteri econòmic d'assentament social, en què cadascú sigui, efectivament, dipositari d'alguns béns indispensables per a la pròpia seguretat, llibertat i independència. Això que val tant per a la casa com per a la terra —com a espai també immediat que proporciona, igualment, un sentiment de seguretat interior— es troba perfectament descrit en el capítol dedicat als pagesos del seu llibre *Gent de la Ribera d'Ebre*.

L'exterior immediat: descoberta i implicació

1917-1927

Com Gaudí, com Picasso, com Miró

Tots els que han arribat a ser grans, han començat pel petit, per allò que s'amaga i que no es troba si no és a còpia de fixar-s'hi de prop. “La vida está en los márgenes”, va dir, en sentència aproximada, el novel·lista Luis Antonio de Villena. I té —diria— tota la raó. Allò que se'n diu “vida” —suposant que se sàpiga què és exactament o, millor, en què consisteix— no vol ser, sembla, gaire grapejada per l'acumulació sorollosa, per la intensitat comunicativa o per l'atapeïment espacial. Més aviat, com han observat, viscut i gaudit poetes, artistes i místics, a allò que anomenem l'“esperit de la terra”, dintre la magnitud dels espais naturals, li escau un cert grau de “desemparament”, com afirmava pensant en la Terra Alta, on fou tan feliç, el poeta Joan Perucho. En aquest deixar fer a la terra, sense intervencionismes excessius, l'ecòleg Ramon Margalef constatava i reivindicava un atribut propi i constitutiu de la naturalesa: la seva mandra. Amb poca cosa exterior en té prou per mostrar la seva puixança, les seves formes, la seva utilitat. Segles enrere, Pascal ja ho havia resumit perfectament: abans ens cansarem nosaltres de rebre que la naturalesa de donar. Amb tot, aquesta frase —dita elogiosament per consignar la distància de generositat que separa les realitats naturals de les humanes— sembla que hagi obert totes les portes perquè la humanitat faci efectiu l'esquema invers: no ens cansarem de rebre el que la naturalesa ens dóna i quan ella es cansi encara li demanarem més.

Els poetes i artistes descavalcats per la màgia, misteri i potència dels paisatges no són gaire partidaris, per no dir gens, d'aquest tràfec comercial accelerat de rebre, cansar-se i consumir fins a l'infinit. Saben els límits físics del món —i del món més pròxim—, però senten la seva potència “metafísica”; veuen la realitat diversa, però intueixen una altra realitat invisible, ignorada, subjacent, surreal.

O és que no és això el que van sentir alguns dels grans artistes que ha donat Catalunya, i particularment el seu sud geogràfic, en els casos de Gaudí i Miró al Camp de Tarragona, i el que va sentir Picasso, quan per primer cop, el 1898, trepitjà l'esperit i la força de la Terra Alta, a Horta de Sant Joan? “El crit de la terra”, com molt bé anomenà Daniel Giralt-Miracle les primeres pintures de Miró a Mont-roig, fou experimentat per l'arquitectura de Gaudí en les formes geològiques d'algunes muntanyes del Pirineu i pel cubisme picassà en les formes constructives pures de la ruralitat de l'interior també muntanyenc que descobrí a Horta.

Les formes i eines més elementals, però també graciosament estilitzades, de l'agricultura de principis de segle xx, així com la vastitud no dissenyada dels paisatges circumdants, van ser l'escenari inspirador d'uns processos creatius que sabem prou bé l'evolució posterior que van tenir. En aquest sentit, l'“exterior immediat”, en els casos dels tres artistes citats, així com en el de Bladé, creador literari, fou com aquella àmplia atmosfera —concreta, però també inaferrable— que anà calant en els esperits humans respectius, portant-los cap a una mena d'introspecció profunda, un “interior en perspectiva”, que és el que donà, després, tota la força del geni creatiu.

La terra, doncs, però també el cel, l'aire, el foc, la pluja, l'aigua, la roca, la pedra, la muntanya, la fusta, l'arbre, la flor, l'herba humil, el carro, la mula i la resta de les mil espècies animals i eines materials que formen el món camperol, i naturalment la gent que pobla tot aquest món, tot això, i més, com a origen, fonament i motor d'unes obres plàstiques i literàries que van volar, ben arrelades, per uns espais creatius inicialment insospitats. Si no fos així, no s'entendria la veneració sempre professada per Gaudí cap a la naturalesa, la cèlebre sentència de Picasso (“Tot el que sé ho he après a Horta d'Ebre”), les no menys contundents expressions de Miró (“Mont-roig és el xoc preliminar, primitiu, al qual sempre torno” o “Jo treballo com un jardiner”) i les contínues confessions escrites de Bladé sobre la placidesa i sentiment d'acolliment que li conferia el “país natal”.

Tots quatre van demostrar que, partint d'unes localitzacions determinants per a ells, mai no van ser “localistes”, sinó que, simplement, van localitzar per a l'ample món unes formes de creació humana i, per tant, universal. Els primers vint anys del segle xx van ser, doncs, decisius en les obres dels més contemporanis (Picasso, Miró i Bladé) per la gairebé simultaneïtat en el temps dels processos germinals (Picasso a Horta, el 1898 i 1909; Miró a Mont-roig a partir de 1911, i Bladé a Benissanet, des de la naixença el 1907 fins a l'exili), per la confluència de les experiències viscudes (proximitat a les coses, sentiment de la terra i de l'espai, sentit del concret i capacitat imaginativa, etc.) i per la marca definitiva que deixà en tots ells la presència directa, viva i, tanmateix, inabastable dels “exterior immediats” que van tenir la sort de saber contemplar, comprendre i digerir.

Tot això sortia, en Picasso, més primàriament, de la ruda nuesa, la vibració còsmica i el contorn de les formes més abruptes de la gran serralada

• Artur Bladé

dels Ports i, en Miró i Bladé, sortia d'un paisatge més humanitzat, conreat gairebé en tiralínies, on el microcosmos agrari (la formiga, l'herba menuda, la pedra, la sínia, el pagès, el bestiar de corral o el pas del gran riu o de les aigües hortolanes) eren els lligams d'un retaule ordenat i fluent. Així, uns i altres, van acabar experimentat la permanència i el flux de les coses i les espècies, del pas del temps i el clima, de la vida, en definitiva. Tot aquest món —llavors ja “circumstancialment perdut”— que Bladé evocaria des de Mèxic, als anys cinquanta, i de nou a Catalunya, als seixanta, amb els principals llibres dedicats al “país natal”.

Fer-se càrrec del “país natal”

El segon decenni de la vida de Bladé (1917-1927) ve marcat per la successió lògica dels fets i somnis viscuts a l'interior de la casa pairal. Com en el món vegetal, que passa de l'arrel al tronc, la seva naixença i covament en l'íntim clos familiar s'eixampla i es desplega en el que hem anomenat l'“exterior immediat”, aquella realitat de sociabilitat popular, fruit de múltiples connexions individuals, però igualment complexa en el seu maneig que la viscuda en els “interiors” marcats pels llaços de sang.

Són els anys en què Bladé es fa càrrec del “país natal”, inicialment circumscrit al radi poblacional de Benissanet, del “paisatge natal” (que, de fet, abraça tot el que la mirada veu) i del “paisanatge”, que tant pot ser el propi com el dels pobles veïns, dissemblants, però comuns en llurs caràcters bàsics, i que tan bé retratarà a *Gent de la Ribera d'Ebre. Artesans, pagesos, rodaires*. Humanament, observa el paisanatge com la família ampliada de la qual ell prové, intuïnt —per pròpia experiència— que a cada clos familiar hi pot haver algun daltabaix, soterrat o evident. Aquesta intuïció, madurada per la proximitat del veïnatge, pròpia d'un petit poble agrícola, fa que Bladé comenci a sentir que forma part d'una “comunitat”, formada per unitats humanes ben definides, cadascuna de les quals acoloreixen el conjunt, sense perdre, per tant, el que els hi és substancialment propi.

El fet de sentir-se formar part d'una “comunitat”, i no d'un simple agregat de cases, i el fet de viure-hi i contemplar l'evolució de la seva unitat diversificada, malgrat la rutina del pas dels dies (que només és rutinària per a aquell que no sap capir la simbologia cultural que hi ha darrere la vida humana), serà fonamental en el seu esdevenidor com a “cronista de l'Ebre català”. La seva proximitat humana i familiar als seus paisans necessitarà una indispensable “distància” (que l'exili farà definitiva, si més no durant un llarg període de més de vint anys), per tal que —mitjançant la tendresa,

la pietat i la ironia, trets bàsics de la seva prosa— s'activi la descripció literària d'unes realitats intensament viscudes.

En aquest període de descoberta i implicació en l'“exterior immediat” és quan es forma el Bladé escrit que coneixerem, al llarg de molts anys, després de la guerra, quan, en l'obligada distància, rememorarà *Els treballs i els dies d'un poble de l'Ebre català* (com bellament titulà, el 1970, la reedició del seu *Benissanet*, inicialment publicat a Ciutat de Mèxic, el 1953).

En aquesta “descoberta” hi té tant a veure el “paisanatge” com el “paisatge”, totes dues realitats entrelligades en una dialèctica entre tensa i harmònica, i d'aquest descobriment —que Bladé veurà útil per a la reproducció de la vida diària i bell per al seu art escrit de transmetre'l al món— passarà a la “implicació” personal, com un factor més de la “Santa Continuïtat” que Eugeni d'Ors predicava en els seus temps de catalanitat cultural.

Sense adonar-se'n, com passa sempre en l'adolescència, la “descoberta” del seu “exterior immediat” (gent i paisatges en la seva infinita varietat, les formes i gestos en els treballs, les festes i les expressions verbals, etc.) imprimirà en la seva ànima, abans que en els papers, el caràcter substancial del seu pensament. Aquesta forta base constitutiva de la seva formació li farà dir que “als vint anys tots som editats”, en relació amb la influència dels impactes vitals que s'han rebut en la infantesa i adolescència. Tanmateix, tant contemplador de “la vida que passa” com lector voraç de mons que desconeix, Bladé, a diferència d'altres adolescències marcades per escriure febrilment les turbulències de l'ànima, emmagatzema primerament tot el que l'“exterior immediat” li ofereix —que és molt— per digerir-ho després i, amb la mateixa aparent naturalitat que fou contemplat, retornar-ho per escrit a l'exterior.

Així, doncs, la “seva” realitat, en els seus innumbrables i sovint contradictoris estrats, és la base del seu funcionament mental i psicològic i del seu coneixement cultural, en definitiva, adobat i ampliat sempre per una innata curiositat i memòria per retenir la millor intel·ligència escrita dels clàssics i dels seus contemporanis.

D'aquesta manera és com —pràcticament sense proposar-s'ho— anà adquirint uns compromisos, unes implicacions, com hem dit, amb la seva comunitat més immediata (i, posteriorment, en espiral, amb la més pròxima). Unes implicacions que, inicialment, foren de signe cultural i lingüístic, fonamentades en uns primers tempteigs de cròniques periodístiques, retrats de paisatges i de persones, així com de la seva voluntat d'estendre entre els infants del seu poble el coneixement del català. Posteriorment, a finals dels anys vint, les implicacions assumiran un compromís clarament polític, que el duran a col·laborar amb el partit hegemònic a Catalunya (Esquerra Republicana de Catalunya), i no serà fins a l'hora d'exiliar-se, el febrer de 1939, que es decidirà plenament pel compromís de cronista i memorialista literari, pel qual serà, des d'aleshores, conegut i, pòstumament, reconegut.